



УДК 330.322:663/664:637.1

Петухова О. М., канд. екон. наук

Сілакова Г. В.

Петухова О. М., канд. екон. наук

Силакова А. В.

Petukhova O.

Silakova G.

**Вплив іноземного інвестування на розвиток харчової промисловості
України**

**Влияние иностранного инвестирования на развитие пищевой
промышленности Украины**

Effect of foreign investment on development of food industry in Ukraine

Ключові слова: іноземні інвестиції, іноземний інвестор, інвестиційна діяльність, інвестиційна привабливість, інвестиційний процес.

Ключевые слова: иностранные инвестиции, иностранный инвестор, инвестиционная деятельность, инвестиционная привлекательность, инвестиционный процесс.

Key words: foreign investment, foreign investors, investment, investment attraction, investment process.

Розглянуто тенденції залучення іноземного капіталу в харчову промисловість України в сучасних умовах господарювання.

Рассмотрены тенденции привлечения иностранного капитала в пищевую промышленность Украины в современных условиях хозяйствования.

The article deals with foreign capital in the food industry of Ukraine in the contemporary economy.



Для реформування народногосподарського комплексу на ринковій основі, структурної перебудови економіки, посилення її соціальної орієнтації потрібні значні кошти. Джерелом економічного зростання є активізація інвестиційного процесу як одного з найдієвіших механізмів соціально-економічних перетворень.

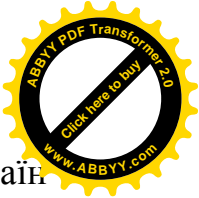
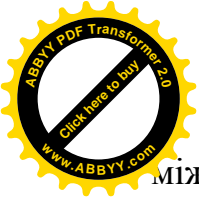
В умовах недостатності внутрішніх ресурсів вагомим значення набуває залучення іноземного капіталу. Саме іноземний капітал виступає каталізатором інвестиційної активності та відіграє значну роль у розвитку і структурній перебудові економіки. Роль іноземних інвестицій в економіці України і шляхи їх залучення неодноразово розглядалися у вітчизняній економічній літературі; особлива увага при цьому зверталась на проблеми іноземного інвестування.

Питаннями необхідності й доцільності залучення інвестицій в економіку країни, теоретичними основами їх обґрунтування займаються як вітчизняні, так і іноземні економісти, зокрема Л. Борщ, Л. Дж. Гітман, А. Гойко, О. Данилов, Г. Івашина, М. Кісіль, В. Коссак, А. Мертенс, А. Пересада, В. Федоренко, В. Філатов, Г. Харламова, О. Чумаченко та багато інших.

Зважаючи на те що інвестиційна діяльність є одним з найважливіших аспектів функціонування підприємств, зокрема підприємств харчової промисловості, треба й надалі досліджувати тенденції залучення інвестицій.

Одним із пріоритетних об'єктів вкладення іноземного капіталу є харчова промисловість України, яка за роки незалежності найшвидше в агропромисловому комплексі адаптувалася до нових ринкових умов господарювання, успішно пододала кризові явища перехідного періоду і набула стійкого динамічного розвитку. Тенденції залучення інвестицій у харчову промисловість України і розглянуто в цій праці.

Роки реформ показали, що найповніше задовольнити потреби населення в харчових продуктах (за асортиментом, якістю, вмістом поживних речовин та тощо) можна лише в конкурентній боротьбі на ринку товарів. Як наслідок, за порівняно короткий час харчовій промисловості вдалося не лише витіснити імпорتنі товари з внутрішнього ринку, а й вагомо заявити про себе у



міжнародному конкурентному середовищі на ринках багатьох розвинутих країн світу. Такий розвиток галузі став можливий завдяки активному залученню іноземних інвестицій.

Незважаючи на значне поживлення інвестиційної діяльності, загальний обсяг надходження іноземних інвестицій у країну незначний. Як зазначають економісти України, щоб здійснити структурну перебудову економіки й забезпечити стабільне економічне зростання в найближчі роки, треба залучити іноземний капітал обсягом 40 – 50 млрд доларів США. Щорічно притік іноземного капіталу в економіку України становить близько 600 млн доларів США, тоді як у Польщі – 7, а в Росії – 6,5 млрд доларів США. За 13 років незалежності Україна змогла залучити прямих іноземних інвестицій лише трохи більше ніж 8 млрд доларів США.

За даними Державного комітету статистики, обсяги надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України зросли в 2004 р. на 23 %, або на 1559,5 млн доларів США, і на 01 січня 2005 р. досягли 8 353,9 млн доларів США. Динаміку надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України за роками наведено на *рис. 1*.

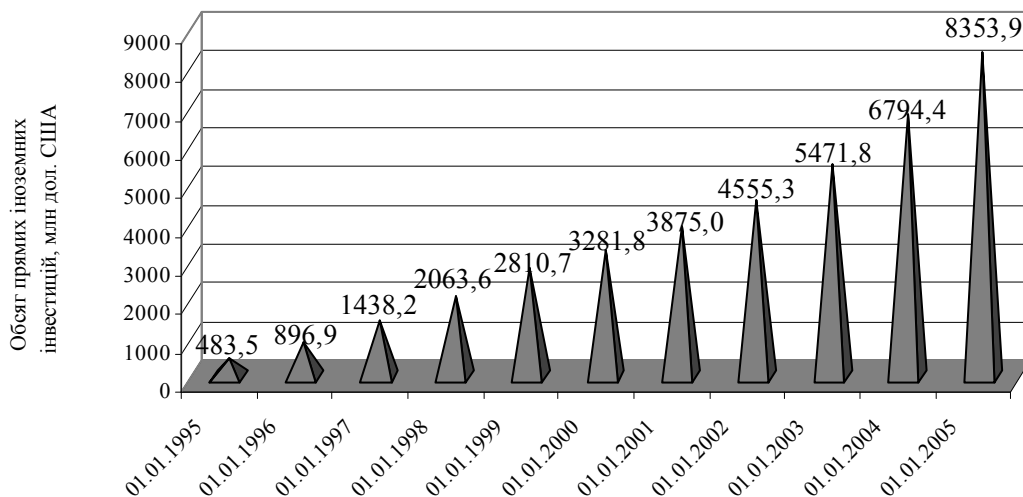
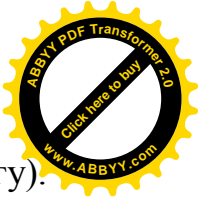
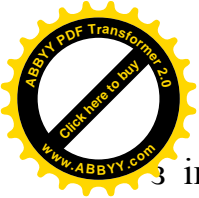


Рис. 1. Динаміка надходження прямих іноземних інвестицій, млрд дол.

У 2004 р. нерезиденти вклали в розвиток економіки України 1930,3 млн доларів США, зокрема з країн СНД – 80,2 (4,2 % загального обсягу інвестицій),



з інших країн світу – 1850,1 млн доларів США (95,8 % загального обсягу).

Разом з тим спостерігається і відтік капіталу в обсязі 472,7 млн доларів США.

Значно зросли обсяги інвестицій з США – 1453,7 млн доларів США (13 % загального обсягу), з Кіпру – 1035,6 (12,4), Великобританії – 895,9 (10,7), Німеччини – 631,6 (7,6), Нідерландів – 548,3 (6,6), Віргінських островів – 543,8 (6,5), Росії – 457,5 (5,5), Швейцарії – 411,3 (4,9), з Австрії – 345,6 млн доларів США (4,1 %).

У 2004 р. Україна інвестувала в економіку країн світу 4,7 млн доларів США. Загальний обсяг інвестицій з України на 01 січня 2005 р. становив 175,9 млн доларів США, зокрема в країни СНД – 99,5 (56,5 %), в інші країни світу – 76,4 млн доларів США (43,5 %).

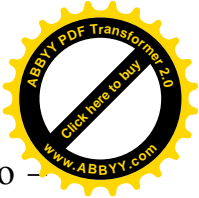
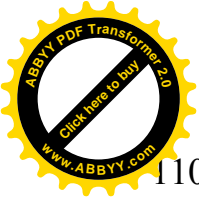
Основними формами залучення іноземного капіталу були грошові кошти – 1195 млн доларів США (61,9 % загального обсягу) та вкладення у формі рухомого і нерухомого майна – 566,7 млн доларів США (29,4 %).

У сферу оптової торгівлі й посередництва було спрямовано 1389,3 млн доларів США (16,6 % загального обсягу прямих іноземних інвестицій), у харчову промисловість та на перероблення сільськогосподарських продуктів – 1123,7 млн доларів США (13,5), у сферу фінансової діяльності – 687,5 млн доларів США (8,2), машинобудування – 676,4 млн доларів США (8,1 %).

Інвестиційно привабливими галузями залишаються харчова промисловість, оптова торгівля, переробка сільськогосподарської продукції, машинобудування і обробна промисловість.

Харчова промисловість є вагомим реципієнтом іноземних інвестицій. Основна частина їх здійснюється у виробництво безалкогольних напоїв, пивоварну, олієжирову, кондитерську та тютюнову галузі харчової промисловості; водночас недостатність притоку капіталу спостерігається у цукровій, макаронній, хлібопекарській галузях.

Найбільшими інвесторами у розвиток харчової промисловості у 2004 р. були Нідерланди – 300,9 млн доларів США (26,8 % загального обсягу прямих іноземних інвестицій), Сполучені Штати Америки – 163,2 (14,5), Німеччина –



110,6 (9,8), Швейцарія – 86,6 (7,7), Кіпр – 74,9 (6,7), Сполучене Королівство – 74,5 (6,6), Росія – 17,8 (1,6), Віргінські острови – 15,2 млн доларів США (1,3 %). Структуру надходження іноземного капіталу з різних країн світу у харчову промисловість України наведено на *рис. 2*.

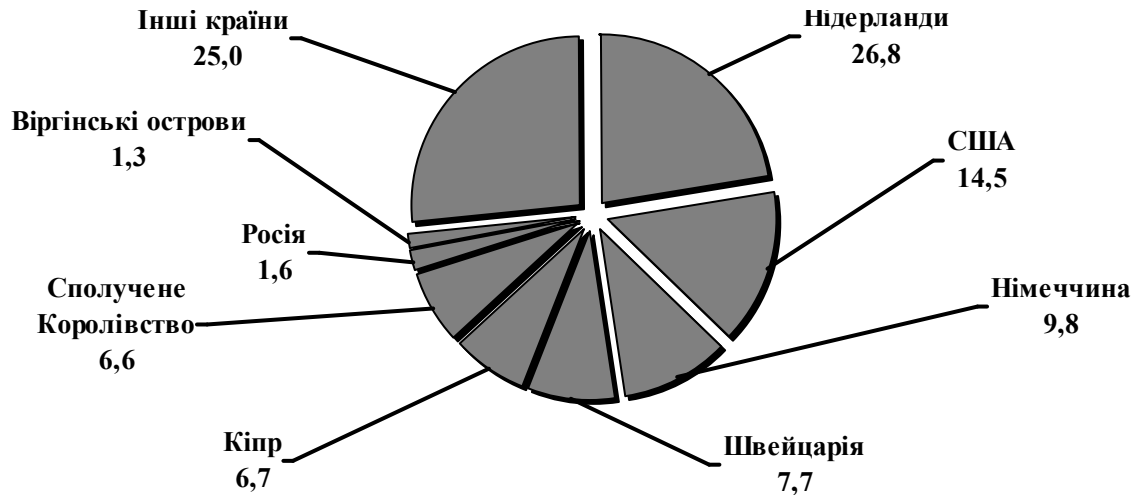
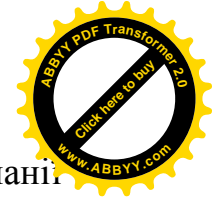
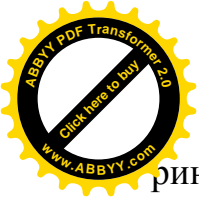


Рис. 2. Структура надходження прямих іноземних інвестицій в харчову промисловість України, %

У тютюнову галузь інвестовано понад 200 млн доларів США і створено шість спільних підприємств. Американська компанія “Філіп Морріс Україна” вклала в розвиток Харківської тютюнової фабрики понад 6 млн доларів США. Загальний обсяг прямих інвестицій в економіку України становить близько 40 млн доларів США. Німецька компанія “Реємства-Україна” працює на ринку України з 1993 р. і створила спільні підприємства з Черкаською та Київською тютюновими фабриками. Компанія інвестувала в розвиток економіки країни понад 160 млн марок. Потужним виробником у тютюновій галузі є також американська компанія “Рейнольдс”, яка співпрацює з Львівською та Кременчуцькою тютюновими фабриками. У 1993 р. компанія інвестувала у Львівську тютюнову фабрику 9,6 млн доларів США та 7,3 млн у Кременчуцьку тютюнову фабрику.

Швидкими темпами розвивається ринок пивоварної галузі. Нещодавно компанії “Interbrew” и “AmBev” закінчили процес злиття. Новостворена в результаті злиття компанія “InBev” є потужним виробником пива з часткою світового ринку 13 %. “Sun Interbrew Україна” – лідер українського пивного



ринку – стала частиною новоствореної компанії “InBev”. До складу компанії “Sun Interbrew Україна” входять Чернігівський пивзавод “Десна”, Харківський пивокOMBІнат “Рогань” та Миколаївський пивзавод “Янтар”. Придбавши акції пивзаводу “Рогань”, компанія “Sun Interbrew Україна” взяла на себе зобов’язання щодо інвестування в розвиток підприємства близько 11 млн євро. За чотири роки діяльності компанія “Sun Interbrew Україна” інвестувала в економіку країни 135,5 млн євро і поповнила бюджет України майже на 600 млн грн.

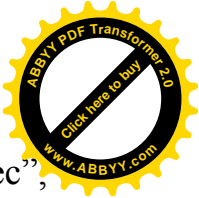
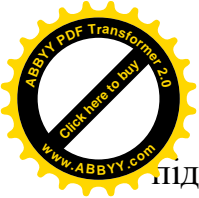
Транснаціональна корпорація “Baltic Beverages Holding” (BBH) вклала у ВАТ “Пивобезалкогольний комбінат “Славутич”” понад 50 млн євро і виступила гарантом надання йому значних іноземних кредитів. До складу групи підприємств BBH входить також “Львівська пивоварня” та Славутський солодовий завод. Загальна сума інвестицій, спрямованих компанією BBH в українську економіку, сягає 180 млн доларів США.

Індійська компанія “Сан Груп” через своє дочірнє підприємство з Кіпру придбала пакет акцій ВАТ “Пивобезалкогольний комбінат “Крим””, взявши тим самим зобов’язання щодо інвестування у розвиток підприємства близько 3,5 млн доларів США.

Щодо компаній-конкуrentів у пивобезалкогольній промисловості, які розвиваються за рахунок внутрішніх інвестицій і не поступаються за якістю, асортиментом і ціною продукції, можна виділити пивзавод “Оболонь”. За останні три роки ЗАТ “Оболонь” інвестувала в розвиток свого підприємства майже 50 млн доларів США.

Основними завданнями цих компаній на майбутнє є закріплення позицій на пивному ринку України, подальше нарощування обсягів виробництва і продажу, розширення асортименту та підвищення якості продукції, розвиток культури споживання пива в країні.

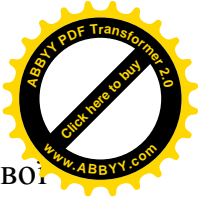
Загалом у розбудову пивоварної галузі спрямовано понад 400 млн доларів США, тільки за останні роки спрямовано 180 млн їх. Українські пивоварні



підприємства постійно співпрацюють з німецькими фірмами KHS, “Кронес”, “Штайнекер”, “Зенту” тощо.

Транснаціональні корпорації США є крупними інвесторами в українську харчову промисловість, зокрема у виробництво безалкогольних напоїв. Найбільш вдало реалізованим проектом на ринку безалкогольних напоїв є компанія “Coca-Cola Beverages Ukraine Limited”. Інвестиції цієї компанії в економіку України становлять понад 241 млн доларів США. Потужними виробниками безалкогольних напоїв, у розвиток яких не був залучений іноземний капітал, є вітчизняні компанії “Оболонь” і “Росинка”. Створено також спільне українсько-болгарське підприємство ВАТ “Роси Буковини”, де налагоджено випуск мінеральної води і безалкогольних напоїв. Серед потужних виробників мінеральних вод слід назвати Миргородський завод мінеральних вод, Моршинський завод мінеральних вод “Оскар”, Царичанський завод мінеральних вод. Ці компанії випускають продукцію широкого асортименту, що постійно оновлюється і розширюється, підтримують високу якість продукції і прийнятні ціни.

Ринок горілчаних виробів з кожним роком також набуває стрімкого розвитку. Цей вид бізнесу є одним із найдоходніших. Але в цьому сегменті ринку одночасно існує і досить жорстка конкуренція. Основна боротьба триває між компаніями, які присутні на ринку понад п'ять років. Разом з тим, незважаючи на жорстку конкуренцію, на ринок успішно виходять і нові виробники. З 2003 р. на ринку України почало працювати підприємство з іноземними інвестиціями лікєро-горілчаний завод “Хортиця”, що спеціалізується на випуску горілки, наливки, гірких настоянок, лікерів, слабоалкогольних напоїв, питної води і соків. За підсумками 2004 р. торгова марка “Хортиця” стала найдинамічнішою в галузі й посіла третє місце в країні за обсягами виробництва. Інвестором ЛГЗ “Хортиця” стала датська компанія “Імідж Холдинг”. Інвестиції в підприємство становили понад 20 млн доларів США. Разом з тим компанії “Хортиця” доводиться витримувати жорстку конкуренцію з компаніями “Союз-Віктан” та “Немірофф”.

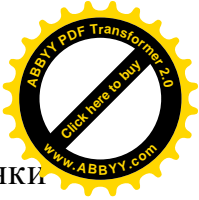
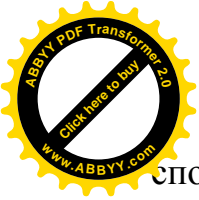


Молокопереробна індустрія є однією з найважливіших галузей харчової промисловості в Україні. Особливостями молочного виробництва є наближеність до місць виробництва сировини та обмеженість збуту продукції нетривалими строками зберігання готової продукції. Водночас Україна має багату сировинну базу; як правило, райони забезпечують молочною продукцією не тільки власні потреби, а й реалізують продукцію у великі міста країни. Завдяки широкому асортименту і високій якості молочна продукція користується попитом у споживачів і є цілком конкурентоспроможною, а підприємства цієї галузі є інвестиційно привабливими.

На базі ВАТ “Миколаївський молкомбінат” створено і діє спільне підприємство “Бен’є Україна” із залученням французького капіталу. У 2001 р. французька компанія “Bongrain” придбала пакет акцій ВАТ “Звенигородський СК”, спрямувавши на розвиток комбінату 1,5 млн євро. У 2004 р. Перший київський молочний завод для розширення виробництва твердих сирів залучив інвестиції обсягом 500 тис. євро. ЗАТ “Енергія-Інвест”, яке володіє контрольним пакетом акцій Канівського маслосиროзаводу, інвестувало у розвиток підприємства понад 6 млн доларів США.

Серед потужних виробників на вітчизняному ринку можна назвати такі компанії з іноземним капіталом, як молочну фабрику “Rainford”, “Danone”, “Parmalat”, “Wimm-Bill-Dann”, а також вітчизняне підприємство “Галактон”, яке з початку 2002 р. входить до складу російської компанії “Юнімілк”. ВАТ “Wimm-Bill-Dann” інвестувало близько 2,7 млн доларів США у розвиток Київського міського молочного заводу №3.

У майбутньому можна очікувати, що попит на молочні продукти в цілому по країні буде зростати, а потужні виробники молочної продукції будуть продовжувати своє поглиблення в регіони, купуючи місцеві виробництва. Разом з тим найбільш інвестиційно привабливими і конкурентоспроможними будуть ті підприємства, що зможуть запропонувати різноманітний асортимент продукції високої якості за доступними цінами з чіткою орієнтацією за групами



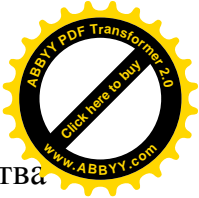
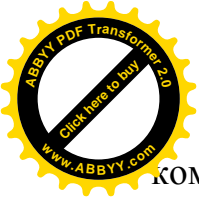
споживачів, а також зроблять свою продукцію широко пізнаваною завдяки рекламі.

Олієжирова промисловість є одним з найрозвиненіших сегментів харчового сектора української економіки. Продукція цієї галузі активно реалізується на зовнішньому ринку і займає на ньому близько 11 %. Ця галузь значно залежить від сезонних факторів, що зумовлюють ціну і якість продукції. Найпотужнішим виробником на цьому ринку є асоціація “Укролія”, яка об’єднує більшість олійно-екстракційних заводів галузі. Компаніями, що становлять конкуренцію “Укролії”, є компанії з іноземними інвестиціями “Cargill”, “Bunge Україна”, “Топфер”. Зокрема, компанія “Cargill” відкрила високотехнологічний завод з виробництва соняшникової олії в Донецькій області. Обсяг інвестицій в цей проект становить близько 50 млн доларів США. Загальний обсяг інвестицій компанії “Cargill” в економіку України становить понад 120 млн доларів США. Компанія “Bunge Україна” планує розпочати будівництво маслопереробного заводу, обсяг інвестицій у будівництво якого становить близько 70 млн доларів США.

Окремою категорією виробників є маргаринові та миловаренні заводи (близько 40 підприємств). Значна частина продукції, яку виробляють ці підприємства, йде на експорт. У п’ятірку виробників-лідерів входять ЗАТ “Дніпропетровський олійно-екстракційний завод” (компанія “Bunge”), ЗАТ “Чумак” (шведська компанія “South Food”), ЗАТ “Славолія”. Для розвитку ЗАТ “Чумак” у 2004 р. було залучено капітал обсягом близько 20 млн доларів США.

За прогнозами спеціалістів, найбільш динамічно у наступні роки буде розвиватися маргариновий сектор олієжирової промисловості, який є інвестиційно привабливим для іноземних інвесторів. Підґрунтям для цього є зростання попиту та підвищення якості вітчизняних маргаринів.

“Крафт Якобз Сушард” (структурний підрозділ транснаціональної компанії “Філіп Морріс”) з 1994 р. інвестувала в розвиток Тростянецької шоколадної фабрики близько 75 млн доларів США, а з урахуванням маркетингових затрат сума інвестицій сягає 200 млн доларів США. Також



компанія “Крафт Якобз Сушард” з 1999 р. інвестувала в розвиток підприємства з виробництва чипсів під торговою маркою “Люкс” близько 25 млн доларів США. Швейцарська фірма “Nestle” володіє пакетом акцій Львівської кондитерської фірми “Світоч”, у яку в 2003 р. інвестувала 53 млн грн. Загальний обсяг інвестицій у Львівську фабрику становить близько 200 млн грн. Крім того, “Nestle” придбала одне з провідних підприємств–виробників майонезів і кетчупів – ВАТ “Волиньхолдинг”.

Загалом у кондитерську промисловість України інвестовано понад 60 млн доларів США, завдяки чому підприємства кондитерської галузі значно наростили обсяги виробництва, підвищили якість продукції та значно розширили асортимент.

Висновки. Активізація інвестиційної діяльності є невід’ємною частиною трансформації економіки України до ринкових умов господарювання та запорукою стійкого економічного зростання. В умовах обмеженості внутрішніх інвестиційних ресурсів посилену увагу слід приділяти залученню іноземного капіталу. Однією з найпривабливіших галузей для інвестування залишається харчова промисловість, вкладання коштів у яку поступово набирає все більших розмірів. У структурі надходження прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності станом на 01.01.05 р. харчова промисловість та перероблення сільськогосподарських продуктів посідають друге місце і становлять 13,5 % загального обсягу прямих іноземних інвестицій (1123,7 млн доларів США).

На нашу думку, перспективи залучення іноземного капіталу в Україні надалі будуть визначатися переважно розвитком економічних і політичних процесів, станом справ на фінансовому ринку, стабільністю законодавчої бази, формуванням сприятливого інвестиційного клімату та створенням адекватного ринковій економіці правового поля.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Борщ Л.* Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2002. – 318 с.



2. *Борщевський П., Сичевський М., Троян В.* Харчова промисловість України: сучасні тенденції та перспективи розвитку // *Економіка України.* – 2003. – №8. – С. 45 – 49.

3. *Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку: Інформ. – аналіт. зб. / За ред. П.Т. Саблука та ін.* – К.: ІАЕ УААН. – 2003. – Вип. 6. – 764 с.

4. *Харламова Г.О.* Вплив інвестицій на економічне зростання // *Фінанси України.* – 2005. – №3. – С. 57 – 64.

Надійшла до редколегії 15.04.05 р.